

Augustyn Okoński

Sieć szkół promujących zdrowie na terenie Miasta Chełm

Scientific Bulletin of Chełm - Section of Pedagogy nr 1, 49-57

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SIEĆ SZKÓŁ PROMUJĄCYCH ZDROWIE NA TERENIE MIASTA CHEŁM

AUGUSTYN OKOŃSKI

*Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie
Doktorant KU w Ružomberku*

STRESZCZENIE: Koncepcja Szkoły Promującej Zdrowie „wrosła” z ogólnych założeń promocji zdrowia, rozwijanej przez Światową Organizację Zdrowia. W Polsce koncepcja szkoły promującej zdrowie stale rozwija się i ulega modyfikacjom.

Do Miejskiej Sieci Szkół Promujących zdrowie należą 34 szkoły i placówki oświatowe. Każda z tych placówek posiada program prozdrowotny.

Projekt Szkoła Promująca Zdrowie na terenie Miasta Chełm tworzy nowe, szersze spojrzenie na sprawy zdrowia, koordynuje działania mające na celu poprawę zdrowia dzieci i młodzieży, zapewnia wychowanie do zdrowia – kształtowanie poczucia własnej wartości i zdrowego stylu życia, odpowiedzialności za zdrowie własne i innych.

Działania w ramach sieci szkół promujących zdrowie otwierają drogę chełmskim placówkom oświatowym do znalezienia się w miejskiej, wojewódzkiej, polskiej, europejskiej sieci szkół promujących zdrowie. Umożliwiają kontakty i wymianę doświadczeń ze szkołami promującymi zdrowie znajdującymi się w innych miastach w Polsce lub w Europie, promują Miasto Chełm oraz miejskie placówki oświatowe.

SŁOWA KLUCZOWE: zdrowie, edukacja zdrowotna, profilaktyka.

Każdy z nas rozumie zdrowie inaczej. Według Światowej Organizacji Zdrowia „zdrowie to nie tylko brak choroby lub niepełnosprawność, lecz stan dobrego samopoczucia fizycznego, psychicznego i społecznego”.

Według Z. Melosika zdrowie i choroba nie są to wyłącznie stany obiektywne, lecz w dużej mierze konstrukcje społeczne, dlatego też nie jest możliwe sformułowanie jednej, „ostatecznej” definicji zdrowia¹.

B. Wojnarowska i M. Sokołowska uważają, że „we współczesnym podejściu do zdrowia uwzględnia się holistyczną koncepcję, która traktuje człowieka jako „całość” i „część całości”. Na tę całość składają się cztery wymiary (*aspekty*) zdrowia, wzajemnie ze sobą powiązane, które w uproszczeniu można opisać w następujący sposób:

1 A. Antanovsky, *Rozwikłanie tajemnicy zdrowia*, Fundacja Inst. Psychiatrii i Neurologii, Warszawa 1995, s. 13.

- zdrowie fizyczne – prawidłowe funkcjonowanie organizmu, wszystkich jego układów i narządów;
- zdrowie psychiczne, a w jego obrębie zdrowie:
 - umysłowe – zdolność do jasnego, logicznego myślenia,
 - zdrowie emocjonalne – zdolność do rozpoznawania uczuć i wyrażania ich w odpowiedni sposób; umiejętność radzenia sobie ze stresem, napięciami, depresją, lękiem;
- zdrowie społeczne – zdolność do utrzymywania prawidłowych relacji z innymi ludźmi oraz pełnienie ról społecznych;
- zdrowie duchowe – u niektórych ludzi jest związane z wierzeniami i praktykami religijnymi, u innych dotyczy ich osobistego „credo”, zasad zachowań i sposobów utrzymywania wewnętrznego spokoju.

We współczesnej koncepcji (*filozofii zdrowia*), podkreśla się także, że zdrowie jest:

- wartością, dzięki której jednostka lub grupa może realizować swoje aspiracje i potrzeby satysfakcji oraz zmieniać środowisko i radzić sobie z nim;
- zasobem (*bogactwem*) dla społeczeństwa, gwarantującym jego rozwój społeczny i ekonomiczny; tylko zdrowe społeczeństwo może tworzyć dobra materialne i kulturalne, rozwijać się, osiągać odpowiedni poziom jakości życia;
- środkiem do codziennego życia (*a nie jego celem*), umożliwiającym lepszą jego jakość².

Edukacja zdrowotna jest bardzo istotnym, aby nie powiedzieć, podstawowym elementem promocji zdrowia. Ma ona dostarczyć informacji i wiedzy na temat zdrowia, wzmacniać działania podejmowane na rzecz zdrowia, przekonywać o potrzebie dbania o zdrowie własne i innych.

Według Ostrowskiej „promocja zdrowia rozumiana jest jako nieożsamy z profilaktyką, lecz odwołujący się do rozwojowych standardów zdrowia fizycznego, psychicznego, społecznego i duchowego program działań na rzecz stymulacji rozwoju w tych wymiarach osobowości”³.

Według K. Zajączkowskiego „edukacja zdrowotna to, najogólniej rzecz ujmując, proces uczenia się dbania o zdrowie własne i społeczności, w której się żyje. Chodzi w niej o przekazywanie, nabywanie lub korektę wiedzy, umiejętności i wartości dotyczących szeroko pojmowanego zdrowia. Głównym celem edukacji zdrowotnej realizowanej w szkołach jest, więc kształtowanie u dzieci i młodzieży postaw prozdrowotnych, czyli przygotowanie do samodzielnego wyboru zachowań właściwych dla utrzymania pełni zdrowia”⁴.

2 B. Woynarowska, M. Sokołowska, *Szkoła promująca zdrowie. Poradnik dla koordynatorów i zespołów promocji zdrowia szkolnych, lokalnych i wojewódzkich*, KOWEZ, Warszawa 2000, s. 14.

3 K. Ostrowska, *Zdrowie, Wychowanie, Osobowość*, Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej Ministerstwa Edukacji Narodowej, Warszawa 1998, s. 30.

4 K. Zajączkowski, *Zdrowie, Edukacja prozdrowotna. Przewodnik dla nauczycieli gimnazjum*, Wydawnictwo JEDNOŚĆ, Kielce 2001, s. 7.

Kolejnym pojęciem bardzo ważnym w promocji zdrowia jest „profilaktyka”. Według B. Dunaj (*prewencja, zapobieganie*) obejmuje „wszelkie działania podejmowane w celu zapobiegania czemuś, obronę przed niepożądanymi skutkami czegoś”⁵.

Według B. Woynarowskiej są to „działania dla eliminowania czynników ryzyka i przyczyn chorób lub innych zaburzeń”⁶. Uważa również, że „dzięki tym działaniom można chronić zdrowie, czyli utrzymywać je na tym samym poziomie (*status quo*). Wyróżnia się trzy poziomy profilaktyki:

- pierwotna (*pierwszorzędowa*) – dotyczy całej populacji lub dużej jej części; są to działania najwcześniejsze, których celem jest uprzedzenie ewentualnego wystąpienia zagrożeń lub zaburzeń zdrowia;
- wtórna (*drugorzędowa*) – dotyczy osób ze zwiększonym ryzykiem wystąpienia zaburzenia lub choroby (*lub z wczesnymi, odwracalnymi jeszcze objawami*); celem jej jest wczesne wykrycie objawów zaburzeń i rozpoczęcie ich leczenia lub korekcji;
- trzeciorzędowa – dotyczy ludzi chorych i niepełnosprawnych; jest to zapobieganie dalszym, niepomyślnym skutkom fizycznym i psychospołecznym choroby”⁷.

Bardzo istotnym pojęciem staje się „edukacja zdrowotna”. Według B. Woynarowskiej i M. Sokołowskiej „jest to proces, w którym ludzie uczą się dbać o zdrowie własne i społeczności, w której żyją. Edukacja do zdrowia dotyczy jednostek i obejmuje przekazywanie i nabywanie (*zwiększenie*) lub korektę:

- świadomości i rozumienia zdrowia;
- wiedzy o zdrowiu, zasobach dla zdrowia, czyli czynnikach zwiększających jego potencjał i zagrażających zdrowiu;
- postaw wobec zdrowia własnego i innych;
- umiejętności niezbędnych dla: kształtowania zachowań sprzyjających zdrowiu i radzeniu sobie z nowymi sytuacjami, podejmowania właściwych decyzji i wyborów”⁸.

Głównym celem edukacji zdrowotnej realizowanej w szkołach jest kształtowanie u dzieci i młodzieży postaw prozdrowotnych, czyli przygotowanie do samodzielnego wyboru zachowań właściwych dla utrzymania pełni zdrowia.

Kolejnym ważnym zagadnieniem staje się „promocja zdrowia”, która jest procesem umożliwiającym ludziom zwiększenie kontroli nad swoim zdrowiem oraz jego poprawą.

W latach 90-tych zaczął rozwijać się na całym świecie oddolny ruch szkół promujących zdrowie. W 1992 roku powstała Europejska Sieć Szkół Promujących Zdrowie, utworzona przez Światową Organizację Zdrowia, Radę Europy i Komisję Europejską.

5 B. Dunaj (red.), *Słownik współczesnego języka polskiego*, Wydawnictwo Wilga, Warszawa 1996, s. 885.

6 B. Wojnarowska, (red.), *Profilaktyka w pediatrii*, PZWL, Warszawa 1998, s.26.

7 B. Woynarowska, (red.), *Szkoła promująca zdrowie*, KOWEZ, Warszawa 2000, s. 15.

8 Tamże, s. 16.

Polska była jednym z pierwszych członków tej sieci. Obecnie należy do niej 40 krajów. Przyjęto, że każde dziecko i młody człowiek w Europie ma prawo i powinien mieć możliwość uczyć się w szkole promującej zdrowie. Założenia tej idei miały na celu stworzenie w szkołach warunków do rozwoju zasad demokracji w stosunkach interpersonalnych uczeń – rodzic – nauczyciel oraz tworzenie odpowiedniego klimatu dla rozwoju zdrowia psychicznego i fizycznego uczniów.

Polska była jednym z czterech krajów (*obok Czech, Słowacji i Węgier*), w których po raz pierwszy z inicjatywy Światowej Organizacji Zdrowia, rozpoczęto tworzenie szkół promujących zdrowie. Część tych szkół jest członkami Europejskiej Sieci Szkół Promującej Zdrowie.

W 1992 roku zaczęły powstawać Wojewódzkie Sieci Szkół Promujących Zdrowie.

Do udziału w rozwoju szkół promujących zdrowie zobowiązuje samorzządy lokalne Narodowy Program Zdrowia.

W Europejskiej Sieci Szkół Promujących Zdrowie przyjęto, że szkoła promująca zdrowie jest inwestycją dla edukacji, zdrowia i demokracji. Uznano, że zbudowana jest na zasadach demokracji, przestrzega równości w dostępie do edukacji, jest wolna od represji, lęku i ośmieszania, wzmacnia kompetencje do działania i dokonywania zmian, dostosowuje program nauczania do obecnych i przyszłych potrzeb młodych ludzi, stymuluje ich kreatywność, zachęca do wysiłku, inspirowuje nauczycieli, stymuluje ich rozwój osobisty i zawodowy.

Szkoła Promująca Zdrowie w Polsce to miejsce, w którym żyje, pracuje, uczy się i bawi wielu ludzi, obowiązują w nim specyficzne normy, prawa i obowiązki. Instytucja, w której społeczność szkolna – pracownicy i uczniowie podejmują wspólne działania dla poprawy swego zdrowia i samopoczucia poprzez zmianę zachowań zdrowotnych, tworzenie zdrowego środowiska fizycznego i społecznego. To w niej wszyscy uczą się zdrowiej żyć przez edukację zdrowotną, rozwój osobisty, społeczny, zawodowy, zachęcając innych w swym otoczeniu, zwłaszcza rodziców, do podobnych działań przez otwartość i dialog, partnerstwo, współdziałanie.

Charakterystycznymi cechami szkoły promującej zdrowie jest współpraca z rodzicami i środowiskiem lokalnym, otwartość i partnerstwo we wspólnym rozwiązywaniu problemów danej społeczności.

Według B. Woynarowskiej, L. Kulmatyckiego, M. Sokołowskiej „szkoła promująca zdrowie jest ideą, „stanem doskonałym”. Idei nie można osiągnąć ani zrealizować. Ideę można tylko wcielać w życie, odkrywać w sobie i innych, służyć jej, dążyć do niej. Tworzenie takiej szkoły jest długotrwałym, w zasadzie niekończącym się procesem, gdyż przychodzą do niej wciąż nowi uczniowie i rodzice, zmieniają się też pracownicy, pojawiają się wciąż nowe problemy i wyzwania, które społeczność szkolna podejmuje i rozwiązuje. Koncepcja szkoły promującej zdrowie jest zbieżna z założeniami systemu edukacji w Polsce. Szkoły promujące zdrowie są bar-

dzo zaawansowane we wdrażaniu tej reformy i mogą służyć innym swym doświadczeniem”⁹.

Należy stwierdzić, że zdrowie i edukacja są ze sobą nierozłącznie związane. Prawidłowe funkcjonowanie organizmu oraz dobre samopoczucie psychiczne i społeczne dziecka sprzyja dobrej dyspozycji do nauki – procesowi koncentracji, uwagi, myślenia, pamięci, przyswajaniu wiedzy, opanowaniu podstawowych umiejętności, motywacji do nauki i satysfakcji ze szkoły. Bardzo ważne w tym staje się rozwijanie uzdolnień, zainteresowań oraz kreatywności.

Ważnym elementem promocji zdrowia jest edukacja zdrowotna adresowana do jednostek, promocja zdrowia zaś do systemów społecznych. Szkoła jest jednym z takich systemów. Edukacja zdrowotna pozwala odkryć, jakie wybory służą zdrowiu, natomiast promocja zdrowia zapewnia warunki, aby możliwe było dokonywanie trafnych wyborów. Zarówno w edukacji zdrowotnej, jak i w promocji zdrowia najistotniejszy jest aktywny, podmiotowy udział wszystkich grup społeczności szkolnej, w tym także uczniów.

Promocja zdrowia bywa utożsamiana z podejmowaniem wielu różnorodnych działań popularyzujących zdrowy tryb życia (*organizowanie akcji, happeningów, konkursów, rozdawanie ulotek, produkowanie plakatów czy spotów telewizyjnych*) bez oceny ich skuteczności.

Od 1 września 2009 roku wymagania dotyczące edukacji zdrowotnej znajdują się w podstawie programowej zajęć klasowo-lekcyjnych na wszystkich etapach edukacji. Dodatkowo, w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych, do podstawy programowej włączono obowiązkowy moduł „edukacja zdrowotna”, realizowany w ramach puli zajęć fakultatywnych. Rozszerzono zakres edukacji zdrowotnej o zagadnienia zdrowia psychospołecznego, ze szczególnym uwzględnieniem umiejętności życiowych.

Koncepcja szkoły promującej zdrowie „wyrosła” z ogólnych założeń promocji zdrowia, rozwijanej przez Światową Organizację Zdrowia oraz z dorobku kilku międzynarodowych konferencji poświęconych szkolnej edukacji zdrowotnej. Nie ma jednej, ogólnie przyjętej definicji takiej szkoły. Każdy kraj wypracowuje swój model SzpZ w zależności od uznawanych wartości oraz własnych doświadczeń.

W Polsce koncepcja szkoły promującej zdrowie stale się rozwija i ulega modyfikacjom. Przyjęto, że szkoła jest środowiskiem, którego społeczność nie tylko uczy się i pracuje, ale także żyje - nawiązuje kontakty z innymi, przeżywa porażki i sukcesy, odpoczywa, bawi się itp. Szkoła jest miejscem, w którym społeczność nie tylko ma wywiązywać się z obowiązków, ale także powinna dobrze się czuć, miejscem, które przygotowuje młodych ludzi nie tylko do następnego etapu edukacji, ale również do życia, w tym do dokonywania „zdrowych” wyborów. Szkoła jest również elementem

9 B. Woynarowska, L. Kulmatycki, M. Sokołowska, (red.), *Szkoła promująca zdrowie w społeczności lokalnej – informator dla samorządów lokalnych*, Zespół Promocji Zdrowia i Edukacji Medycznej, Warszawa 1999.

środowiska lokalnego. Oba te środowiska wzajemnie na siebie oddziałują. Przymiotnik promująca znaczy tworząca warunki (*fizyczne i społeczne*) sprzyjające ochronie i pomnażaniu zdrowia, umożliwiającą aktywne uczestnictwo społeczności szkolnej w działaniach na rzecz czterech wymiarów zdrowia: fizycznego, psychicznego, społecznego i duchowego, które powinny być w harmonii. Decyduje o jakości życia ludzi obok wykształcenia i warunków ekonomicznych.

W 2001 roku inicjatorem powołania w Chełmie Miejskiej Sieci Szkół Promujących Zdrowie była Halina Szukwec, wówczas nauczyciel doradca ds. rehabilitacji, gimnastyki korekcyjno-kompensacyjnej i edukacji prozdrowotnej w Samorządowym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Chełmie. W tym też okresie rozpoczęła pełnienie funkcji Miejskiego Koordynatora Sieci Szkół Promujących Zdrowie.

W roku szkolnym 2002/2003 pierwsze szkoły i placówki oświatowe w Chełmie przystąpiły do Miejskiej Sieci Szkół Promujących Zdrowie. Wprowadzenie projektu Szkoła Promująca Zdrowie do szkół i chełmskich placówek oświatowych zyskało bardzo dużą akceptację w środowisku lokalnym.

Do Miejskiej Sieci Szkół Promujących Zdrowie należą obecnie 34 szkoły i placówki oświatowe. W każdej z nich powołano lidera ds. promocji zdrowia oraz zespoły ds. promocji zdrowia, a w ich skład wchodzi: nauczyciele, rodzice, pielęgniarki szkolne oraz dzieci. Każda placówka posiada program prozdrowotny opracowany na podstawie diagnozy wstępnej, który realizuje zgodnie z potrzebami tej szkoły/placówki.

Z Miejską Siecią Szkół Promujących Zdrowie współpracuje Zespół Wspierający Sieć Szkół Promujących Zdrowie (*16 instytucji, w tym media*). Programy są realizowane w wielu obszarach:

- promocja zdrowego stylu życia;
- zdrowe odżywianie;
- zdrowie psychiczne (*właściwe relacje interpersonalne w domu i w szkole, zapobieganie stresom i niepowodzeniom szkolnym*);
- bezpieczeństwo w szkole;
- higiena osobista i otoczenia;
- profilaktyka powstawania wad postawy;
- zapobieganie uzależnieniom;
- aktywność fizyczna i rekreacja.

Placówki oświatowe, należące do Miejskiej Sieci Szkół Promujących Zdrowie są bardzo zaawansowane w jego wdrażaniu. Efekty pracy dyrektorów, nauczycieli, dzieci, pracowników administracyjnych oraz rodziców są widoczne w codziennym funkcjonowaniu każdej z tych placówek.

W ramach projektu Szkoła Promująca Zdrowie, pod patronatem Prezydenta Miasta Chełm, zostało zorganizowanych osiem konferencji o zasięgu miejskim, w których uczestniczyli dyrektorzy szkół, nauczyciele, uczniowie i rodzice. Prelegentami byli wybitni specjaliści w swojej dziedzinie, znani w kraju oraz w środowisku lokalnym. Tematyka prezentowana w czasie wspomnianych konferencji dotyczyła zdrowia psychicznego i fizycznego dzieci, zapobiegania uzależnieniom i problemom

emocjonalnym. Celem było wypracowanie koncepcji działań, które wspierałyby prawidłowy rozwój uczniów, przygotowując ich do samodzielnego życia i odpowiedzialności za zdrowie swoje i innych. Tematami wiodącymi konferencji były następujące zagadnienia: „Dziecko zdrowe – dziecko szczęśliwe” (16.04.2003), „Droga ku zdrowiu” (15.12.2004), „Bezpieczna szkoła – bezpieczny uczeń” (15.02.2005), „Bliżej siebie – dalej od narkotyków” (21.02.2006), „Razem w trosce o zdrowie dzieci i młodzieży” (14.05.2008), „Szkoła zdrowa i bezpieczna” (12.06.2008), „Współczesna rodzina wobec kryzysu wartości” (28.05.2009), „Nietrzeźwość – to nie tylko Twój problem” (13.12.2010).

Tradycją Sieci Szkół Promujących zdrowie w Chełmie stało się organizowanie Tygodnia Zdrowia w chełmskich placówkach oświatowych – „Zdrowy styl życia - to mój styl” (2008), „Nie ma wiecznych sukcesów i nie ma klęsk ostatecznych - jak radzić sobie ze stresem i w trudnych sytuacjach życiowych”(2009), „Jego wysokość kręgosłup” (2010).

W latach 2004-2008 chełmskim szkołom i placówkom oświatowym zostały przyznane certyfikaty:

- Miejskiej Sieci Szkół Promującej Zdrowie – 34 placówek;
- Wojewódzkiej Sieci Szkół Promującej Zdrowie – 12 placówek.

Projekt Szkoła Promująca Zdrowie na terenie Miasta Chełm tworzy nowe, szersze spojrzenie na sprawy zdrowia, koordynuje działania mające na celu poprawę zdrowia dzieci i młodzieży. Dzięki temu możemy zapobiegać dublowaniu działań realizowanych przez różne instytucje w placówkach oświatowych. Następuje zwiększenie dbałości o zdrowie i bezpieczne środowisko fizyczne – otoczenie, wyposażenie, powietrze wolne od dymu tytoniowego.

Projekt zapewnia wychowanie do zdrowia – kształtowanie poczucia własnej wartości i zdrowego stylu życia, odpowiedzialności za zdrowie własne i innych. Koordynacja działań pozwala na efektywniejsze wykorzystanie posiadanych środków, tworzy nowy model rozwiązywania problemów zdrowotnych. Działania w ramach sieci szkół promujących zdrowie otwierają drogę chełmskim placówkom oświatowym do znalezienia się w miejskiej, wojewódzkiej, polskiej, europejskiej sieci szkół promujących zdrowie. Umożliwiają nawiązanie kontaktów i wymianę doświadczeń ze szkołami promującymi zdrowie z innych miast Polski lub w Europie. Promują Miasto Chełm oraz miejskie placówki oświatowe.

W maju 2009 roku w czasie VII Konferencji Miejskiej Sieci Szkół Promujących Zdrowie zostały przedstawione dane dotyczące stanu zdrowia dzieci i młodzieży w chełmskich placówkach oświatowych. Wyniki te zaniepokoiły środowisko oświatowe i wskazały na potrzebę podjęcia działań prozdrowotnych. Najczęściej występującymi schorzeniami u dzieci i młodzieży są wady postawy, wady wzroku, alergia, nadwaga i otyłość.

Uczestnicy tej konferencji uznali, że skoro tak duży procent dzieci i młodzieży potrzebuje wsparcia, to należy rozpocząć działania profilaktyczno - zdrowotne na terenie Miasta Chełm, wyjść naprzeciw uczniom i rodzicom, a ochronę zdrowia

dzieci uczynić zadaniem priorytetowym. Łatwiej i taniej jest zapobiegać niż leczyć. W związku z powyższym postanowiono wprowadzić zadania systemowe, a nie kontynuować działań akcyjnych.

W związku z powyższym w roku szkolnym 2009/2010 władze samorządowe powołały Miejski Międzyszkolny Ośrodek Gimnastyki Korekcyjno-Kompensacyjnej. Utworzenie tego typu placówki w Chełmie pozwoli na racjonalne, kierunkowe i celowe przeznaczenie funduszy na walkę z wadami postawy z możliwością monitorowania procesu rehabilitacji dzieci, jakości prowadzonych zajęć oraz efektów korekcji zarówno w ośrodku, jak i na terenie wszystkich placówek oświatowych w zakresie profilaktyki leczenia wad postawy.

Promocję zdrowia określa się jako jednolity proces działań, które zmierzają do poprawy i utrzymania ludzkiego zdrowia. Proces ten składa się z trzech nierozłącznych elementów, tj. zapobiegania chorobom, ochrony zdrowia i edukacji zdrowotnej.

Reasumując, szkoła promująca zdrowie to miejsce, w którym żyje, pracuje, uczy się i bawi wielu ludzi, obowiązuja tu specyficzne normy, prawa i obowiązki. Cała społeczność szkolna, czyli pracownicy, rodzice, organ nadzorujący, organ prowadzący i uczniowie podejmują wspólne działania dla poprawy zdrowia i samopoczucia przez zmianę zachowań zdrowotnych, tworzenie zdrowego środowiska fizycznego i społecznego. Uczą się przez edukację zdrowotną jak zdrowiej i lepiej żyć. Zachęcają innych w swym otoczeniu - zwłaszcza rodziców - do podobnych działań przez otwartość i dialog, partnerstwo i współdziałanie.

W tworzeniu szkoły promującej zdrowie uczestniczą dobrowolnie członkowie społeczności szkolnej. Wsparcie z zewnątrz polega na dostarczaniu informacji, materiałów, doradztwie, kształceniu czy finansowaniu określonych działań. Osoby z zewnątrz to zespół wspierający, składający się z ludzi dobrej woli, dla których zdrowie jest sensem życia.

Z.B. Gaś uważa, że „angażowanie lokalnej społeczności w działania profilaktyczne znajduje uzasadnienie w następujących faktach.

Po pierwsze, dawno już udowodniono, że profilaktyka jest znacznie mniej kosztowna niż skutki patologii i koszty ponoszone na terapię i rehabilitację. Innymi słowy nakłady, które wystarczają na prowadzenie skutecznej profilaktyki w lokalnej społeczności, nie wystarczają na zmaganie się ze skutkami patologii oraz na terapię i rehabilitację osób dysfunkcyjnych.

Po drugie, wiele środków odurzających (*głównie: tytoń, alkohol, leki psychotropowe*) budzi duże zainteresowanie w całym społeczeństwie, a nie tylko w wybranych podgrupach. Stąd też obiektem oddziaływań winna być cała lokalna społeczność, a nie wybrane jej podgrupy.

Po trzecie, koncentracja na wybranych podgrupach prowadzi do etykietowania, a w konsekwencji do konfliktów społecznych i narastania zjawisk patologicznych. Natomiast koncentracja na całym społeczeństwie jest gwarancją pełnego ukazania istoty problemu i współwystępujących skutków.

Po czwarte wreszcie, zachowania dysfunkcyjne (*np. odurzanie się lub przestępczość*) są osadzone w szerokich ramach norm społecznych i systemie wsparcia społecznego, które wpływają na pojawianie się lub brak tych zachowań”¹⁰

Tworzenie szkoły promującej zdrowie polega na diagnozie stanu wyjściowego, zaplanowaniu, a potem wprowadzaniu wielu zmian. Chcąc, aby dana szkoła stała się szkołą promującą zdrowie, musimy na wstępie zbudować w niej atmosferę wzajemnego zaufania i szacunku, następnym etapem jest wprowadzanie programów promocji zdrowia. Tworzenie szkoły promującej zdrowie jest procesem, w który angażuje się wielu ludzi i realizuje się różnorodne działania.

Działalność szkół/placówek oświatowych powinna zmierzać w kierunku wzmocnienia u uczniów postaw pożądaných społecznie i zachowań akceptowanych powszechnie. Aby realizować te założenia, konieczne jest zbudowanie takiej strategii Sieci Szkół Promujących Zdrowie, które ukierunkowałyby całą społeczność szkolną w dążeniach prozdrowotnych, pomogły zbudować właściwą hierarchię wartości, nauczyły umiejętnego realizowania strategii profilaktyczno – zdrowotnych, wpłynęły na wszechstronny rozwój całej społeczności lokalnej.

SCHOOL NETWORK PROMOTING HEALTH ON CHELM TOWN GROUNDS.

AUGUSTYN OKOŃSKI

ABSTRACT: The concept of school promoting health has evolved from the general assumptions concerning health promotion that are developed by the World Health Organization. In Poland the conception of the school is still uncoiling and it undergoes certain modifications.

Thirty-three 34 –Thirtyschools and other educational institutions create the town school promoting health network. Each of them has their own health programme.

School promoting health on Chelm ground project casts a new, wide look at health issues; coordinates operations aiming at children and young people health improvement. Moreover, it guarantees education for health, shaping the feeling of a high self-esteem and healthy lifestyle and also responsibility for their own and other people health.

The operations carried out within the school promoting health network enable Chelm educational institutions to be present in the town, province, Polish and European school promoting health network. They help to establish and keep contacts and also to exchange experiences between schools promoting health in other Polish and European towns and cities; they promote Chelm itself and its educational institutions.

KEY WORDS: health, health education, preventive treatment

10 Z.B. Gaś, *Psychoprofilaktyka. Procedury konstruowania programów wczesnej interwencji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie - Skłodowskiej, Lublin 2000, s. 14.